

ЕВРОПЕЙСКАТА СТРАТЕГИЯ ЗА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА В ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СТРАНИТЕ ОТ НАТО И ЕС

Елена Чурукова

Последното столетие на европейския континент бе доминирано от съперничество, вражди, противоречия, две световни войни, възпламенени в центъра на Европа, множество междудържавни и пъстра мозайка от вътрешнодържавни конфликти. Европа бе арена на последния за XX век сериозен военен сблъсък. Той се водеше не в периферията на европейската зона, а в центъра на Балканите. На европейския континент все още тлеят стари огнища на етническа и религиозна нетърпимост. Непредсказуемостта, динамиката на глобалната геополитическа среда и новите заплахи в съвременния свят носят определени рискове за сигурността на интегрираща се Европа. Въпреки противоречивите оценки за европейското обединение, преобладаващата част от европейските държави са изпълнени с оптимизъм и желание да изградят уникална континентална обединена общност. Нова съюзна Европа променя безпрецедентно политиката, икономиката, институциите, администрацията, образованието и териториалния си обхват.

Сигурността на ЕС е един от основните компоненти и важен признак на интегриращата се федеративна структура. Тя е главен приоритет в общоевропейската политика и е закономерен резултат от взаимодействието на различни световни и регионални организации, на различни субекти на международния политически живот. Противниците на идеята за европейската сигурност и отбрана издигат тезата, че наличието на структури за европейска сигурност ще противопостави ЕС на НАТО и САЩ. Те предупреждават, че този процес ще подкопае единството на Алианса и ще откъсне Европа от естественото ѝ сътрудничество със САЩ. Формирането на обединена Европа със собствена сигурност и отбрана в съчетание с трансформацията на НАТО от система за колективна отбрана към система за глобална сигурност и неговото разширяване са двете страни на стабилността и демокрацията. Спъването и работата по формирането на общоевропейската политика и система за сигурност и отбрана всъщност нарушава естествен самоопределящ принцип за формиране на единна общност от държави. ЕС трябва час по-скоро да започне да решава проблеми на собствената си сигурност и отбрана върху територията, разширяваща се на изток, и в прилежащите ѝ региони. По този начин силите и средствата на НАТО ще получат възможност не само косвено да допълват

европейската и евроатлантическата сигурност, но да се съсредоточат върху цивилизационната си мисия – да регулират кризи, включително и извън зоната си на отговорност под егидата на ООН. Множество предизвикателства стоят за разрешаване в Общата европейска политика за сигурност и отбрана: едни от тях са част от вътрешноевропейската среда за сигурност, а други гравитират в средата извън Европейския съюз. Основен вътрешнополитически проблем за разширяващия се ЕС е постигането на консенсус и формирането на общ възглед между неговите членове за съвместна отбрана на територията си. Сложността на процеса по уеднаквяване на позициите във връзка с концепцията и стратегията по общата отбрана и сигурност произтичат от сериозните различия между държавите членки – налични потенциали за отбрана и сигурност, наслоени исторически реалности и предразсъдъци, различна военнополитическа обвързаност с други колективни организации, несъпоставими ресурсни потенциали и др. За успешно справяне с кризи от различно естество на територията и в периферията на ЕС са необходими освен собствени военни възможности, още нови решения и инициативи за гражданска защита, борба с тероризма, сътрудничество между европейската интегрирана полицейска структура и национални полицейски, митнически и специализирани структури, както и информационно, разузнавателно, образователно и административно сътрудничество. В дневния ред на Европейския съвет се поставя въпросът за дългосрочната сигурност на Европа, за да се удовлетвори амбицията ѝ да подкрепя бъдещата си единна външна политика с реална военна сила и система за обща сигурност (3, с. 48).

Предизвикателствата, които разширяването на ЕС издига, са многобройни: одобрението на бюджета и общите политики, ефективното функциониране на пазарната икономика сред новите членове, управляването на свободното движение на хора, стоки, услуги, капитали в огромното пространство и т.н. За да бъдем в течение на по-проблемните аспекти с институционални последици, разширяването ще постави пет по-важни въпроса: за броя, хетерогенността, границите, временното управление и междинните пространства, и на диференциацията. Хипотезата за една Европа от 27-30 държави членки има големи шансове да се реализира доста бързо и едно такова разширяване ще доведе в институционален план до значими последици. През 1993 г. ЕС прие принципа за разширяването чрез асоциираните европейски държави от Централна и Източна Европа, днес 10 на брой, към които след това се присъединиха Малта и Кипър. Турция остава кандидатка. Тя би могла да се присъедини след другите страни от бивша Югославия и Албания. По-нататък би могъл да се постави въпросът за присъединяването на Молдова. Що се отнася за Норвегия, Исландия или Швейцария, те може би няма да останат настрана от по-нататъшното придвижване.

Увеличаването на броя на държавите членки ще усложни механизма на функционирането на институциите. Що се отнася до колегиалния характер на смесените общностни институции само с един държавен представител, такива като Комисията, Европейския съд, Сметната палата, той рискува да загуби своята ефективност. Обратното, Европейският парламент не би трябвало да се влияе от разширяването, защото вече е решил да определи крайния брой на членовете си на 732. Той трябва да засегне и проблема с езиците, който обхваща всички институции, именно предвидимият изблик на трудности при превода и тълкуването заедно с нарастващите проблеми. Европейският съвет в ролята на “върховен главнокомандващ” и Комисията упражняват лидерска функция паралелно с едно ротационно управление. Някои биха могли да открият преимущества в тази схема.

През последните години обстановката в света съществено се промени. Той става все по-сложен и взаимозависим, заплахите за сигурността придобиха многопланов, трансграничен характер и стават доста по-непрогнозируеми: става дума за тероризма във всичките му проявления, за разпространяването на оръжия за масово унищожаване (ОМУ), за засилващите се етнически, социални и религиозни конфликти, за търговията с наркотици, миграционните потоци, екологичните проблеми, контрола на собствените граници. Различията в политическите култури на Европа и САЩ донякъде определят разногласията на страните участнички в НАТО. За американците приоритет е както този аспект, свързан с националните интереси и националната сигурност на САЩ, така и онзи аспект на международните отношения. Американското и европейското включване във военната структура на НАТО са несъпоставими. Американската военна мощ няма равна на себе си и затова тази страна неизбежно ще се опита да взема решения самостоятелно, като ще трябва да се съобразява с позициите на останалите държави. Така се е променил алгоритъмът на поведение в трансатлантическото пространство – ако по-рано САЩ са били гарант за сигурността на Европейския континент при положение, че собствената им сигурност е била надеждно покрита с ядрен щит, сега те са принудени на първо време да мислят за себе си и за своите жизнено важни интереси. Промяната на международната обстановка съвсем не означава, че за европейските и американските съюзници предизвикателствата за сигурността са станали различни, пораждайки по този начин различие в интересите и целите. Различаващите се военни и материално-технически възможности на партньорите от НАТО автоматически водят след себе си ориентирането към различни способности за решаване на проблемите. Американският политолог Стив Ларраби изказва опасения, че в скоро време е възможно превръщането на Алианса в пирамида от три части, на върха на която ще се окажат САЩ и няколко европейски страни, способни да поемат

военното урегулиране на кризите. Втората група ще е съставена от държавите, участвали в Студената война, притежаващи военен потенциал. Третото равнище ще се състои от новите участници в НАТО, чийто военен потенциал още по-малко отговаря на сегашната ситуация. Реализирането на тази прогноза става все по-реалистично (7, с. 5). През 2001 г. Северноатлантическият алианс се оказва неспособен да решава задачи, свързани с борбата с тероризма, тъй като първоначално организацията е замислена със съвсем други цели, а именно – за започване на крупномасщабни бойни действия с цел да отрази агресията от страна на противника. Към това се прибавя използваният в НАТО принцип на консенсус при вземане на решения, което изключва възможността от мигновено реагиране. НАТО, намираща се на път към трансформиране (и военно, и политическо), няма да прекрати своето съществуване в близкото бъдеще и САЩ ще съхранят своето присъствие на европейския континент (7, с.1-4).

Установяването на ЕС като световен център за икономическо влияние изисква засилване на политическата му роля на международната арена, в т.ч. в областта на обезпечаването на сигурността и стабилността в Европа и прилежащите региони. Събитията през 90-те г. на Балканите – военните операции в Босна и Херцеговина, войната в СФРЮ, конфликтът в Косово – по всяка вероятност са показали, че със собствените си сили, без помощта на американците, ЕС не е в състояние да преодолее кризисните ситуации близо до своите граници. Промяната на геополитическата ситуация в света изисква от ЕС разработването на нови подходи по проблемите на сигурността. За необходимостта от подсилване на политическата роля на Съюза се говори и в Маастрихтския, и в Амстердамския договор, където се подчертава значението на създаването на обща външна политика и политика за сигурност (ОВППС). Друг е подходът по тези проблеми на трите водещи държави – Германия, Франция и Великобритания. Основни етапи в развитието на процеса са: френско-британската среща в Сен Мало (декември 1998 г.), срещите в Кьолн (юни 1999 г.), да-Фейра Португалия (юни 2000 г.), Ница (декември 2000 г.) и Гьотеборг (юни 2001 г.), на които са приети важни документи за започването на дадения политически курс. В тях се съдържат указания за основни концептуални политически и структурни промени, които следва да се реализират за създаването на една активна система за сигурност и отбрана на ЕС. Новата система в никакъв случай няма да бъде конкурент или алтернатива на НАТО, а ще има обезателно налагане на тесни връзки, координация на действията и задълбочаване на сътрудничеството НАТО – ЕС. Става въпрос не за създаването на “европейска армия”, а за многонационални структури от типа на Еврокорпуса или за използването на националните подразделения. Към 2003 г. държавите членки на ЕС трябва

да притежават възможността в течение на 60 дни да мобилизират военния контингент, наброяващ 50-60 хил. души, за да водят операции по предотвратяване или урегулиране на конфликтите на континента. Тези операции, а също така и хуманитарни акции, гражданската евакуация, мисиите по възстановяването на мира са признати за основни задачи в рамките на ОВППС, без това все още да е съвместна отбрана (10, с. 1). В стратегически план главна роля при вземането на решения за провеждане на операции от един или друг вид трябва да принадлежи на Съвета на министрите на ЕС. Създадени са нови политико-военни структури: Комитет по политиката и сигурността (КПС), състоящ се от представителите на страните членки, който е призван да следи за развитието на международната обстановка и да способства за изработването на единната външна политика на ЕС; Военният комитет (ВК), в който влизат представители на родовете войски на началник-щабове дава препоръки; щабът на ЕС, приемащ директиви от ВК, занимаващ се с непосредствено провеждане на единна европейска политика в сферата на сигурността и отбраната (оценка на ситуацията, стратегическо планиране и т.н.). Всички военни и новоструктурни въведения са способни да повишат ролята му в международните отношения. Оценките за провежданите реформи и техните практически резултати съвсем не са еднозначни както за Европа, така и извън нейните предели. Те отразяват позициите на страните, вземащи участие в създаването на обща европейска политика в сферата на сигурността и отбраната на ЕС. За започнатия от ЕС процес е дадена положителна оценка на съвместното заявление на САЩ и ЕС на срещата в Гьотеборг, където в частност се отбелязва, че даденият проект ще засили и ЕС, и "европейската опора" за НАТО (10, с. 2).

В Европа се развиват сложни динамични процеси, от които се формира новата архитектура на европейската сигурност, дискутирана повече от десетилетия. Първият и най-значим общ интерес е в съхраняването и утвърждаването на такива ценности (традиции), на основата на които е възникнало и се е създавало трансатлантическото партньорство. Предизвикателството в ценностната система го има и днес. Потвърдиха го събитията от септември 2001 г. в САЩ и април 2004 г. в Испания. Това предизвикателство не се възприема от всички еднозначно. САЩ считат, че заплахата за сигурността им е твърде голяма, а Европа смята същото за нейната сигурност. Общият интерес на Европа и САЩ се свежда до това да се снесе или неутрализира всичко, което ще постави под заплахата тяхната сигурност, начин на живеене и разцвет. Някога това е бил Съветският съюз, днес е нарастващата заплахата, идваща от нестабилни райони извън пределите на Европа.

Друга сфера на съвпадащи интереси на трансатлантическите партньори е стремежът им да помогнат на останалия свят, включвайки

арабския и ислямския, като си поделят преимуществата от демократичните институти и пазарната икономика. Алиансът трябва да се адаптира към новите предизвикателства, да може да им отговори, използвайки широкия набор от военни алтернативи, да отразява заплахите, да предвиди по-рано за тези, на които е възможно да се въздейства. Това ще изисква от съюза по-тясна координация на информационните, разузнавателните, електронните, комуникационните подразделения, спецслужбите, готовност да се действа извън пределите на традиционната отговорност на НАТО. При тези условия доста важна е степента на правата. Американците и европейците трябва да се стремят съвместно да разширят институтите на международното гражданско общество. Има и сфери на разногласия. В трансатлантическите отношения преобладава консенсусът за предизвикателствата на принципите, на които се базират тези отношения. Те обхващат проблемите на тероризма, авторитаризма, икономическата некомпетентност, екологичната деградация, безотговорното управление, бедността, търпимостта към неграмотност, разпространяването на неизлечими болести, оръжията за масово поразяване и т.н. При тях стратегията (методът, способът) за неутрализирането им е многопосочна. Преди всичко това са различия в стила на ръководене, разлика в стратегическите (политическите) култури. Стилът на ръководене отразява и формира политиката. Затова е естествено, че европейците и американците гледат по различен начин на вътрешната си политика (11, с. 3).

През юни 2003 г. е публикуван документът “Европа на сигурността в подобряващия се свят”, подготвен под егидата на Върховния представител по общата външна политика и политика за сигурност на ЕС Хавиер Солана. Той съдържа съгласувани ключови положения на предварително равнище, които с някои поправки са приети през декември 2003 г. в качеството на официална доктрина за сигурността на ЕС. Този документ се откроява в няколко отношения. Ръководството на ЕС се застъпва не само за създаването на европейски институти в областта на сигурността, но и на разработването на стратегически програми. Сам по себе си този документ потвърждава, че, заобикаляйки предизвиканите от войната в Ирак остри политически разногласия както между европейските държави и САЩ, така и между страните участнички от ЕС, се оказва възможно да се изработят приемливи за неговите членове общи принципи. Недвусмислено е подчертана необходимостта от укрепване на евроатлантическите отношения. “Действайки заедно – се казва в посочения документ – ЕС и САЩ могат в крайна сметка да станат внушителна сила от световен мащаб”. Ясно е формулирано представянето на ЕС като глобален субект на световната политика. Говори се, че той трябва да бъде готов да поема своята половина от отговорността за обезпечаването на сигурността в общопланетарен мащаб.

Особено внимание е отделено на Балканите. Действително този район е “най-болезнената зона” за Европа, разположен близо до важни центрове на ЕС. Нестабилността на Балканите превръща региона в канал за масирано разпространение на наркотици към развитите европейски страни, зона, където се формират екстремистки движения от най-различен характер и намират убежище организирани престъпни групировки. “Зоната за сигурност” на ЕС, както се отбелязва в “документа на Солана”, включва в себе си редица нови независими държави, възникнали на територията на бившия СССР: Украйна, Молдова, Беларус, а също така държавите от Южен Кавказ. Доктрината за сигурността на ЕС предполага, че според степента на решаване на политическите проблеми в тези страни икономическото и политическото сътрудничество с тях ще се разширява.

Последните събития силно повишиха интереса към региона в световен мащаб. Приемането на седем нови държави в НАТО, засиленото сътрудничество между Русия и САЩ и енергичното разширяване на ЕС през 2004 г. значително увеличиха капацитета за поемане на преки чуждестранни инвестиции в ЮИЕ (1, с. 31). Стратегията на ЕС за стабилизиране и развитие на ЮИЕ се развива по посока на приближаване на страните от региона към Съюза с перспективи в духа на европейската интеграция. Основният компонент в стратегията на ЕС към ЮИЕ е процесът на стабилизиране и асоцииране на петте страни от региона: Албания, Босна и Херцеговина, Република Хърватия, Сърбия и Черна гора и Македония (1, с. 33).

Измененията на европейската система за сигурност, свързани с политическите процеси на макроравнище, с напредъка на технологиите и глобализацията, получават непосредствен израз в появата на новите трудно предсказуеми заплахи. Променените реалности налагат трансформация на инструментариума за сигурност с цел адекватност на новите предизвикателства. В процеса на институционално и концептуално обновяване в сферата на сигурността на евроатлантическия регион основните, но не равнопоставени параметри са НАТО и ЕС в светлината на новите му перспективи и амбиции за развитие. Едно от първите предизвикателства, с което трябва да се справят трансформираните организации за сигурност, са “заплахите от нов тип” в региона на Западните Балкани. При възприетата стратегическа линия на НАТО след срещата във Вашингтон през 1999 г. особено внимание бе обърнато на Балканите с формулировката за необходимостта “да бъде сложен край на човешките страдания, причинени от конфликтите на Балканите” (1, с. 125). Проблемите на балканските страни са неразривно свързани, тъй като засягат една относително малка в географски смисъл област – Балканския полуостров, чиято геополитическа значимост се предопределя най-вече от нейната цялост, а изграждането на всякакви разделителни линии между балканските

страна би ги лишило от политическа и икономическа тежест и просперитет. Реалностите на съвременните процеси в международните отношения непременно налагат възприемането на отговорна позиция от страна на тези държави от региона, които са по-напред в процеса на своята евроатлантическа интеграция и реализация (4, с. 126).

Евроатлантическата интеграция на страните от региона представлява инструмент за насърчаването на икономически реформи и въвеждането на демократични практики в тези държави. Поради това ангажиментите на НАТО и ЕС в региона на Западните Балкани отново би създадо необходимост от ангажимент на НАТО и ЕС в региона с цел омиротворяване и възпрепятстване дейността на криминални и национални групировки. Тези страни не могат да бъдат пренебрегвани и подценявани. Интеграцията на региона е във взаимен интерес на Балканите и евроатлантическите структури (4, с. 127).

Масовият приток от нелегални емигранти е предизвикателство за сигурността. Заплахите, които могат да бъдат както реални, така и потенциални, възникват на различни равнища. От една страна миграционните потоци са от значение за сигурността на приемащите ги общества и държави, а от друга е важен въпросът за сигурността на отделните граждани, намиращи се под въздействието на тези потоци. Основните видове сигурност са:

- личната или индивидуалната сигурност, физическата сигурност в широкия смисъл на думата, защитата от неблагоприятни въздействия;
- социалната сигурност и преди всичко системата за гарантиране на блага, натрупвани в социокултурната среда;
- икономическата сигурност, която се отнася преди всичко до заетостта.

Нелегалната имиграция създава реални и потенциални заплахи практически за всеки аспект на сигурността, предизвиквайки деформация на неговата социална, демографска, териториална структура; изостряне на конкуренцията на местните трудови пазари, образователното равнище на цели сектори на заетостта, неподдаващи се на законодателно регулиране; сблъсък на междуетнически стереотипи и норми на поведение; социална и културна маргинализация и криминализация на обществото, появяване на огнища на социално напрежение; ръст на ксенофобия и екстремизъм. Сега, когато една от най-важните задачи на новото хилядолетие е създаването на пространство на свобода в Европа, сигурността и правораздаването, засилването на криминогенния характер на нелегалната имиграция обуславя необходимостта от разработване на обща политика, особено в рамките на ЕС и приемането на съвместни мерки (9, с. 3).

Страните, в които се наблюдава най-високият прираст на нелегални емигранти (Испания, Великобритания, Италия), настояват за по-твърди икономически санкции по отношение на държави, които не възпрепятстват незаконното емигриране на техните граждани в Европа. Предлага се оказването на икономическа помощ на развиващите се страни в зависимост от ефективността на вземаните от тях мерки по съдържането на нелегалната миграция. Други страни (Франция, Швеция и Люксембург), считайки, че Европа в близките години няма да може да съхрани достигнатото равнище на живот и социално осигуряване без помощ за имигрантите, настояват за използване преди всичко на регулиращи, а не забраняващи мерки.

Очевидно е, че за сигурността на НАТО е необходима нова стратегия, съчетаваща в себе си последователни дипломатически усилия, в т. ч. и в областта на межкултурния диалог с ефективно ползване на военна сила (в случай, когато тя е оправдана и действително необходима). НАТО, действаща в епохата на глобализацията и противопоставена на глобалните предизвикателства, трябва да стане “глобален играч”, излизайки не само от географските граници на Европейския континент и САЩ, а и от своята военно-политическа компетентност. Така единственото възможно бъдеще за НАТО е да стане глобален алианс. В краткосрочна перспектива главна цел е запазването на стратегическата му оперативна ефективност. По всяка вероятност ще бъдат издигнати нови военно-политически инициативи в рамките на НАТО и ЕС, в т. ч. може да бъде коригирана и детайлизирана политиката на ЕС в сферата на съвместната сигурност и отбрана (7, с. 5). В относително недалечна перспектива в исторически план може да възникне въпросът кои страни ще искат да се присъединят към НАТО и кои да излязат от нея (напълно или частично), без да се обвързват, за да не затрудняват собственото си развитие и да не накърняват националните си интереси.

Съгласно теорията на управлението структурата, която наброява повече от седем обекта, на практика е неуправляема, а при отсъствието на ясно формулирана цел няма да може да се избере обективен критерий за управляване на тази система. Критерият за управление става субективен, изцяло зависещ от едно лице, вземащо решение. А днес реално кой взема решения в НАТО? Този въпрос е напълно реторичен. Световното общество се опитва да създаде нова система за сигурност, търси форми и способности за противодействие на новите заплахи. Успехът е възможен само по пътя на обединяването на усилията на всички страни. Затова всички политици трябва да погледнат по един нов начин на света, отхвърляйки старите стереотипи и възгледи като се намерят оптимални и взаимноизгодни решения на старите и новите проблеми (8, с. 3). Очакванията са за значително по-бързо преодоляване на военно-техническата проблематика при вземането на решения и планирането на антикризисни операции и

придобиване на съответни оперативни способности. Повече усилия и време изискват политическите и военните проблеми. Твърде вероятно е в недалечна перспектива ЕС да формира точни критерии, уравнивяващи финансовите и количествено-качествените задължения на всяка страна членка към общия капацитет за сигурност и отбрана. Те трябва да са насочени към създаване на собствена система за ранно предупреждение, разузнаване и наблюдение, командна подсистема, сили за наземно, въздушно и морско транспортиране, единна система за обучение и тренинг, унифицирани и оперативно съвместими комуникационни системи, индивидуално обмундиране, доктрини, оръжия, бойна техника и др.

Европейските експерти определиха значимите области на предстоящо военно трансформиране: системите С4И; стратегическо разузнаване; защита и отбрана на разгърнатите военни единици; европейски стратегически транспорт; космически системи за наблюдение, навигации и комуникации; военнообразователна сфера. ЕС трябва да отдели специално внимание върху силовите, чисто военни, стратегически, тактически и оперативни аспекти на бъдещите операции (3, с. 51). Позицията на ЕС, че новите заплахи изискват в отговор обединени усилия на широка гама от политически, дипломатически, военни, полицейски, гражданско-защитни и други инструменти, е съвременен универсален подход, който определя Съюза като обществена организация на днешния и утрешния свят. Разширеният подход към отбраната и сигурността, приложен от ЕС, ще даде възможност на онези страни членки, които са се определили като неутрални (Швеция, Финландия, Ирландия и Австрия), да изберат акцента на своето участие в съответен тип операции и да определят приноса си към общите усилия (3, с. 54). Съществува т.нар. “Европейски континентален мост”, насочен към преориентиране и мащабни действия в инфраструктурата в посока от Западна към Източна Европа, Русия, Украйна, Средния, Близкия и Далечния Изток, т. е. към районите, богати на суровини и ресурси (3, с. 55). За Русия има особено значение включването в “зоната за сигурност” на ЕС на териториите на новите независими държави, намиращи се в Европа. Това ще постави Москва пред необходимостта да изработи и съгласува основни принципи на съвместна дейност с ЕС за тези региони и е възможно да се постигне договореност за институтите на сътрудничеството. В противен случай Русия може да се окаже изолирана от международните усилия в сферата на обезпечаване на сигурността в райони, считани за зона на нейни особени интереси (12, с. 4). Несъмнено ЕС с неговата мощ и система за сигурност и отбрана ще представлява важен стълб в глобалната среда и фактор за разрешаване на регионални кризисни ситуации.

Приоритетна цел 2010 на ЕС (Headline goal 2010) дава основните параметри на развитие на военните способности на ЕС в съответствие с европейската стратегия за сигурност. Страните членки на ЕС се ангажираха:

- през 2004 г. да установят гражданско-военен център към Военния секретариат с цел бързо организиране на дадена операция;
- през 2004 г. да създадат Европейска агенция по отбраната;
- до 2005 г. да въведат и използват обща координационна система по стратегическо транспортиране с оглед до 2010 г. да постигнат пълна ефективност за транспортиране по въздух, земя и море;
- до 2007 г. да постигнат пълното развитие за бързо разполагаемите “бойни групи”;
- до 2008 г. да разполагат със самолетоносач и ескорт към него;
- до 2010 г. да разгърнат напълно Европейското командване за въздушно транспортиране;
- до 2010 г. да подобрят всички нива на провеждането на операция под ръководството на ЕС чрез подходяща съвместимост и мрежови връзки на цялото оборудване и средства за комуникация (наземни и космически базирани);
- до 2010 г. да са готови да отговорят на възникнала криза с адекватни действия от целия спектър на антикризисните операции (бойни части с висока степен на готовност).

Отношенията ЕС – НАТО имат стратегическо значение за съюза. Връзката на отбранителните амбиции на ЕС спрямо НАТО и разширяването на връзките Европа – САЩ предизвикват силни дебати. Въпреки полемиката и напрежението отношенията са достатъчно стабилни и повлияни от прагматично желание на двете организации да се поддържат взаимно. ЕС изрази ясно желанието си да поеме някои от задачите по сигурността на НАТО. През юни 2004 г. на срещата на върха на НАТО в Истанбул бе решено Алиансът да приключи мисията си в Босна (SFOR) и да прехвърли главната отговорност по опазването на сигурността на страната на ЕС до края на годината – стъпка, която позволява по-голяма концентрация на НАТО върху новата ѝ мисия в Афганистан, а вероятно и върху по-мощна мисия в Ирак. НАТО и ЕС биха могли по-скоро да се допълват, отколкото да си съперничат. Осъществяват се и редовни срещи на всички нива. В този смисъл съществува добра основа за продължаване на възходящото сътрудничество между двете организации (3, с. 14).

Съюзът трябва да се запази като форум за сътрудничество между САЩ и Европа в сферата на сигурността. Даже ако се намалява обемът на американското военно присъствие, то трябва да бъде достатъчно за поддържане както на оперативните, така и на колективните възможности, обусловени от интегрираната структура на Съюза. Отношението на Вашингтон към стремежа на Европа да играе по-забележима роля във функционирането на системата за европейска сигурност би могло да бъде по-конструктивно. И въпреки че ЕС поема върху себе си цялата отговорност за стабилизирането на ситуацията в Босна, Косово, Македония, НАТО

трябва да продължи да играе решаваща роля в крайното урегулиране на балканската криза, в консолидирането на демокрацията в Турция, в страни от Централна и Източна Европа, в редица държави от постсъветското пространство, в разширяването на отношенията на сътрудничество с Русия. Приспособявайки се към новите геополитически реалности, НАТО трябва да намери баланса между стремежа на ЕС да разшири своята зона на отговорност и традиционната му ориентация за обезпечаването на европейската сигурност. В такъв план на трансатлантическото партньорство следва да се изгради общият подход към решаването на създадените в Близкия Изток проблеми. Стремежът за развитие на европейската сигурност и отбрана отговаря на интереса на много европейски страни, което е от значение за диалога, развитието на отношенията, ценностите, които се налагат и взаимодействието между различните евроатлантически структури (11, с. 3). ЕС изразява ясно предпочитание към взаимоотношения със САЩ, при което „разногласията да бъдат преодолявани с оглед на всеобхватните интереси” и да бъде насърчавано „прагматично сътрудничество в дух на партньорство по целия диапазон от отношения във външната политика, търговията и икономиката”. Генералният секретар Яп де Хоп Схефер също се обявява за „прагматично, стратегическо партньорство между НАТО и ЕС” (2, с. 92).

Има идеи за диалог между двата субекта на международните отношения, залегнали в редица документи, но на практика неосъществени. Това се дължи на различните външнополитически позиции на страните, техните приоритети и по-нататъшни намерения. Безспорно ЕС и НАТО са доминиращи полюси в световен мащаб, като всеки от тях работи в определена област. Напоследък задачите им се припокриват и са по-скоро взаимно допълващи се, отколкото взаимно противоречащи си. Тъй като държавите членки в тях не могат да се изолират помежду си, трябва да се постигне търпимост, консенсус, да се разграничат позициите им по отделни спорни въпроси в условията на прозрачност, доколкото това е възможно. За да се намалят противоречията и конфликтогенните фактори.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Зиновиев, Владимир, Промените в страните от Югоизточна Европа, сп. Международни отношения, кн. 5, 2005, с. 31-42.
2. Попчев, Петър, Европейски съюз: принос към глобалната сигурност и стабилност, София, 2006, Национален музей на българската книга и полиграфия, с. 92.
3. Стоянов, Веселин (ръководител на проекта), проф. д-р Батов, Симеон, проф. д-р Симеонов, Иван, доц. д-р Ениманев, Красимир, България и нейното място в реализацията на европейската политика за

- сигурност и отбрана, изд. Фондация „Мир, стабилност, просперитет“, София, 2005, с. 3-23, с. 43-58.
4. Стратиев Стефан, Балканите в контекста на трансформацията на НАТО и европейската сигурност и ролята на България, сп. Международни отношения, кн. 5-6, 2006, с. 125-130.
 5. Quermonne, Jean-Louis (president), Andreani Gilles, Dehove Mario (rapporteurs generaux), Delauche-Gaudez Florence (rapporteur), L'Union europeenne en quete d'institutions legitimes et efficaces, Paris, novembre, 1999, p. 24-25.
 6. <http://www.inion.ru>, Алексеев, А. П. (посол по особым поручениям МИД РФ), НАТО на путях трансформации, с.1-3.
 7. <http://www.inion.ru>, Арзаманова, Татьяна, Будущее НАТО – глобальный альянс, с. 1-5.
 8. <http://www.inion.ru>, Балухевский, Ю. Н. (первый заместитель Генерального штаба), Отношения России, ЕС и НАТО: конфронтация или сотрудничество?, с. 1-3.
 9. <http://www.inion.ru>, Боровик, М. А. (старший научный сотрудник ИНИОН РАН). Иммиграция в Европе – вызов европейской безопасности, с. 1-4.
 10. <http://www.inion.ru>, Гусаров, Ю. А., Общая европейская политика в сфере безопасности и обороны – новый этап в становлении Европейского союза, с. 1-3.
 11. <http://www.inion.ru>, Давыдов, Ю. П. (главный научный сотрудник Института США и Канады РАН), Обновление Атлантического дома, с. 1-3.
 12. <http://www.inion.ru>, Федоров, Ф. Е. (профессор МГИМО, МИД РФ), Доктрина безопасности Европейского союза, с. 1-4.

През учебната 2007 /2008 година третокурсниците от специалност “Международни отношения” в Правно-историческия факултет на Югозападния университет “Неофит Рилски” трябваше да завършат дисциплината “Външна политика на България” с преглед на отношенията между Република България и Република Македония. Заданието беше формулирано в два варианта: “Българо-македонски отношения: поглед от България” (за българските студенти) и “Македонско-български отношения: поглед от Македония” (за техните македонски колеги).

Студентите и от България, и от Македония приеха задачата с интерес и готовност. Повечето наши сънародници изпълниха поетия ангажимент, но нито един от македонците не се осмели да изпробва перото си. Това, за съжаление, възпрепятства реализирането на идеята в нейната цялост. То обяснява и нежеланата от нас едностранчивост в осветляването на този интересен и важен и за двете страни проблем, но не може да ни попречи да публикуваме текстовете на българските студенти.

Формата и съдържанието на своите разсъждения творците избираха напълно самостоятелно: исторически преглед, анализ, прогноза, есе... Знаехме, че ще получим силно различаващи се и дори взаимно изключващи се помежду си съчинения, но това не ни притесняваше. Напротив, бяхме убедени, че така ще дадем повече простор за творческия полет на младите хора. Мислим, че успяхме.

На новите ни автори желаем сполука и много следващи творби, а на плахите им колеги – повече решителност и смелост. Списание “Международна политика” ги очаква.